

KÄMIL JEMGYÝETIŇ BINÝADY

2021-nji ýylyň 19-njy maýynda Jemgyýetçilik guramalarynyň merkezinde hormatly Prezidentimiziň Karary esasynda tassyklanan «Türkmenistanda adam hukuklary boýunça 2021-2025-nji ýyllar üçin Hereketleriň milli meýilnamasyny» tanyşdyrmak maksady bilen geçirilen maslahatyň gün tertibine bu möhüm resminamadan gelip çykýan wezipeleri amala aşyrmak bilen bagly meseleler girizildi. Ýurdumyzda hereket edýän halkara guramalaryň ýolbaşçylarynyň, Türkmenistanyň Milli Geňeşiniň Mejlisiniň deputatларыnyň hem-de Halk Maslahatynyň agzalarynyň, Adalatçynyň we jemgyýetçilik guramalarynyň ýolbaşçylarynyň çykyşlarynda adam hukuklaryny üpjün etmek çygrynda degişli halkara düzümler bilen bilelikde ýerine ýetirilmeli çäreler aýratyn ähmiýet berildi.

Kristina WEYGAND

BMG-niň Türkmenistandaky wagtlaýyn utgaşdyryjysy, BMG-niň Çagalar gaznasynyň Türkmenistandaky wekili:

— Birleşen Milletler Guramasy bilen Türkmenistanyň Hökümeti uzak wagtdan bäri adam hukuklary ulgamynda ýakyndan hyzmatdaşlyk edýär we ol geçen ýyllaryň dowamynda anyk ugurlar bilen baýlaşdyryldy. Adam hukuklary boýunça BMG-niň edaralary bilen gepleşikleri taýýarlamagy goldamak, ýurtda adam hukuklary babatda merkezleriň 5-sini döretmek arkaly bu ugurda ilatyň habarlylygyny ýokarlandyrmak, şeýle-de ozal hereket edýän milli kanunçylyga gaýtadan seretmek we täzelerini işläp taýýarlamaga gatnaşmak, adam hukuklary boýunça hukuk gorajy düzümleriň maslahatlary esasynda işlenip düzülen milli meýilnamalary amala aşyrmak şolaryň esasyalarydyr.

Biz Birleşen Milletler Guramasynyň 2015-nji ýyldan bäri ýurtda amala aşyrylan Hereketleriň milli meýilnamalarynyň 5-siniň, hususan-da, 2016-2020-nji ýyllarda adam hukuklary, 2015-2020-nji ýyllarda gender deňligi, 2018-2021-nji ýyllarda çagalaryň hukuklaryny amala aşyrmak, 2019-2024-nji ýyllarda raýatsyzlygy azaltmak, 2019-2021-nji ýyllarda adam söwdasyna garşy degişli meýilnamalaryň işlenip taýýarlanylmagy babatda-da goşant goşandygy üçin örän buýsanýarys. 2021-2025-nji ýyllara niýetlenen täze meýilnamalaryň hem guramanyň degişli düzümleriniň maslahatlary esasynda kabul edilendigini aýratyn bellemek gerek. Biz adam hukuklary ulgamynda şu we beýleki halkara borçnamalara ygrarlydygy üçin ýurduň Hökümetine hoşallyk bildirýäris.

Täze kabul edilen resminama ozalky meýilnamanyň logiki dowamy bolup, ol adam hukuklarynyň esasy daýanç sütünleriniň - raýat, syýasy, durmuş-ykdysady we medeni hukuklaryň çäginde işlenip düzüldir. Meýilnamada ilatyň aýratyn kömege mätäç gatlagynyň hukuklaryny höweslendirmäge, ýagny olaryň bilim we iş bilen üpjünçiligini elýeterli etmäge uly üns berlendigini kanagatlanma bilen bellemek gerek. Munuň özi hiç kimi yzda galdyrmazlygy maksat edinýän «Gün tertibi — 2030-yň» esasy ýörelgesine gabat gelýär.

BMG-niň Türkmenistanda iş alyp barýan edaralarynyň guramanyň adam hukuklary boýunça düzümleri bilen özara gatnaşyklary ösdürmek, Adalatçynyň

diwanyna goldaw bermek, hukuk özgertmelerini amala aşyrmak, halkara şertnamalara goşulmak, degişli ugurda işleýän halkara düzümler bilen hyzmatdaşlygy giňeltmek, adam hukuklary ulgamynda bilimlilik, maglumat goruny toplamak, meýilnama seljerme we baha bermek ýaly anyk ugurlarda ýurduň Hökümetine ýakyndan ýardam etmäge taýýardygyny nygtamak isleýärin.

Ýagmyr NURYÝEW

Türkmenistanyň Döwlet. hukuk we demokratiýa institutynyň direktory, hukuk ylmylarynyň doktory:

— «Türkmenistanda adam hukuklary boýunça 2021-2025-nji ýyllar üçin Hereketleriň milli meýilnamasynyň» şu ýylyň 16-njy aprelinde hormatly Prezidentimiziň Karary bilen tassyklanmagy adam hukuklary çygryndaky kanunçylyk kadalarynyň durmuşa geçirilmegini üpjün etmäge gönükdirilendir. Munuň özi bu ugurdaky işleri ulgamlaşýyn esasyda alyp barmak üçin ýolgörkezijidir. Täze meýilnama geljek baş ýylda ýurdumyzyň goşulan halkara resminamalaryndan gelip çykýan borçnamalary ýerine ýetirmäge gönükdirilen çäreleri özünde jemleýän milli gural bolup hyzmat edýär. Ol «Türkmenistanda adam hukuklary boýunça 2016-2020-nji ýyllar üçin Hereketleriň milli meýilnamasynyň» logiki we ulgamlaşýyn dowamydyr.

Täze meýilnamanyň mazmuny bilen taňşanynda, döwlet syýasatynyň çäklerinde adam hukuklaryny goramaga, höweslendirmäge hem-de üpjün etmäge niýetlenen çäreleriň toplumynydyr usullaryny görmek bolýar. Onda bellenen wezipeler Türkmenistanyň häkimiýet, ýerli öz-özünü dolandyryş edaralarynyň, jemgyýetçilik guramalarynyň Birleşen Milletler Guramasynyň Adam hukuklary boýunça Ýokary komissarynyň müdirliги, BMG-niň Ösüş maksatnamasy we beýleki halkara iri düzümler bilen bilelikde adam hukuklarynyň amala aşyrylmagy babatda hyzmatdaşlygyny mundan beýläk-de işjeňleşdirmäge gönükdirilendir. Meýilnamanyň birinji baby maksatdyr wezipeleriň 16-syny öz içine alýar. Ikinji bapda ony durmuşa geçirmegiň esasy ugurlary kesgitlenip, olar şahsy we syýasy, ykdysady, durmuş hem-de medeni hukuklary goramakdan ybaratdyr. Täze meýilnamanyň hukuk esaslary bolsa üçünji bapda beýan edilýär. Onda bellenişi ýaly, «Türkmenistanda adam hukuklary boýunça 2021-2025-nji ýyllar üçin Hereketleriň milli meýilnamasynyň» hukuk binýady konstitusion ýörelgelerden gözbaş alýar. Türkmenistan tarapyndan tassyklanýan adam hukuklary ulgamyndaky halkara konwensiýalar, BMG-niň adam hukuklary boýunça komitetleriniň jemleýji beýanlary hem onuň esasy düzüm bölekleridir.

Meýilnamada göz önünde tutulan çäreleriň anyklygy, netijeliligi we beýleki döwlet maksatnamalary bilen sazlaşykly utgaşýandygy aýratyn bellenişlige mynasypdyr. Onda ýurdumyzyň hukuk ulgamynda, täze meýilnamada adam hukuklarynyň berjaý edilmegine, bu ugurda milli kanunçylygyň kämilleşdirilmegine, adam hukuklaryny goramagyň görnüşleridir usullary babatda raýatlaryň hukuk sowatlylygynyň hem-de halkara hyzmatdaşlygyň ösdürilmegine gönükdirilen döwrebap çäreler toplumu öz beýanyny tapýar. Şoňa görä-de, olary üstünlikli durmuşa geçirmek üçin döwlet häkimiýet we ýerli öz-özünü dolandyryş edaralarynyň, guramaçylyk-hukuk, eýeçilik görnüşine garamazdan, ähli

kärhanalardyr guramalaryň, şol sanda köpçülikleýin habar beriş serişdeleriniň bilelikdäki tagallalary uly ähmiýete eýedir.

Ýazdursun GURBANNAZAROWA

Türkmenistanda Adam hukuklary boýunça ygtyýarly wekil — Adalatçy:

— Ýurdumyzyň ykdysady kuwwatyny pugtalandyrmak, şeýle-de raýatlarymyzyň ýaşaaýyş durmuş şertlerini ýokarlandyrmak maksady bilen durmuş-ykdysady Maksatnamalaryň, Meýilnamalaryň, taslamalaryň onlarçasý üstünlikli durmuşa geçirilýän bolsa, gönümel adam hukuklaryny goramak we gysarnyksyz berjaý etmek işlerini zygiderli, ulgamlayyn alyp barmak maksady bilen kabul edilen we durmuşa geçirilýän Meýilnamalar anyk mysallar bolup durýar. Türkmenistanda adam hukuklary boýunça 2021-2025-nji ýyllar üçin Hereketleriň milli Meýilnamasynyň kabul edilmegi munuň aýdyň mysaly bolup durýar. Bu Hereketleriň milli Meýilnamasy Türkmenistanda adam hukuklaryny we azatlyklaryny kepillendirmegiň, üpjün etmegiň we goramagyň döwlet ulgamyny pugtalandyrmak, şeýle hem adam hukuklary ulgamynda Türkmenistanyň halkara borçnamalaryny ýerine ýetirmek we ynsanperwer ulgamda halkara guramalary bilen hyzmatdaşlygy işjeňleşdirmek boýunça degişli işleri ulgamlayyn esasyda alnyp barylmagyna gönükdirilendir.

Hereketleriň milli Meýilnamasynyň esasy maksatlary: ýurduň durmuş-ykdysady ösüşiniň ileri tutulýan ugurlaryny, umumy ykrar edilen halkara kadalaryny, Türkmenistanyň adam hukuklary ulgamynda halkara borçnamalaryny, BMG-niň adam hukuklary boýunça komitetleriniň maslahatlarýny hasaba almak bilen kanunçylygy kämilleşdirmek; Türkmenistanyň 2030-njy ýyla çenli döwür üçin Durnukly ösüş maksatlaryny (DÖM) gazanmagynda ýurduň parlamentiniň we beýleki döwlet häkimiýeti edaralarynyň, raýat jemgyýetiniň subýektleriniň tutýan ornuny ýokarlandyrmak, kanunyň hökmürowanlygyny pugtalandyrmak, hukuk ulanyş tejribesini halkara kadalaryna laýyk getirmek; adam hukuklarynyň bozulmagynyň önüni almak maksatlarynda kazyýet häkimiýetiniň garaşsyzlygyny üpjün etmek, hukuk goraýjy edaralarynyň işini kämilleşdirmek, şeýle hem milli hukuk goraýjy edaralaryny ösdürmek we olaryň işlemegi üçin şertleri döretmek; ilatyň hukuk babatda habarlylygyny, hukuk düşüňjesini we hukuk medeniýetini ýokarlandyrmak, döwlet edaralary ulgamynda we jemgyýetde adam hukuklaryny berjaý etmek medeniýetini emele getirmek; BMG-niň DÖM-niň „hiç kimi yzda goýmaly däl“ ýörelgesine laýyklykda, mümkinçiligi çäkli bolan adamlaryň we ilatyň hemaýata mätäç toparlarynyň hukuklarynyň goralmagyny üpjün etmek, durmuş goldawynyň we döwletiň we jemgyýetiň goragyna mätäç adamlara hyzmat etmegiň hilini ýokarlandyrmak; BMG-niň adam hukuklary boýunça komitetleriniň maslahatlarýny gowy hilli we öz wagtynda ýerine ýetirmek maksady bilen halkara gatnaşyklary sazlaşdyrmak, daşary ýurt guramalary bilen hyzmatdaşlygy ösdürmek, innowasion ýörelgeleri ornaşdyrmak ýaly möhüm wezipeleri amala aşyrmak bolup durýar.

Hereketleriň milli Meýilnamasynyň goşundysynda dört ugur, ýagny: raýat we syýasy hukuklar; durmuş, ykdysady we medeni hukuklar; halkara hyzmatdaşlygy ösdürmek; adam hukuklary babatda habarlylygy ýokarlandyrmak boýunça işiň we

netijeliligiň anyk görkezijileri, öz beýanyny tapýar. Raýatlyk we syýasy hukuklar babatdaky görkezijide Türkmenistanyň Adalatçysynyň diwanynyň mümkinçiliklerini pugtalandyrmaga gönükdirilen wezipeler göz önünde tutulýar. Ýagny, Meýilnamada 2025-nji ýyla çenli Adalatçynyň diwanynyň Pariž ýörelgelerine laýyklykda, milli hukuk goraýjy edara hökmünde akkreditasiýa edilmegine ýardam bermek; gurluşyny pugtalandyrmak; sebitleýin gurluşlaryny döretmek; Adalatçynyň şikaýatlara seretmek we azatlykdan mahrum ediş ýerlerine gözegçilik etmek boýunça ygtyýarlyklaryny pugtalandyrmak; çagalaryň, aýallaryň, maýyplygy bolan adamlaryň we milli azlyklaryň ähli toparlarynyň wekilleriniň hukuklary ulgamynda Adalatçynyň alyp barýan işiniň netijeliligini ýokarlandyrmak we ygtyýarlygyny giňeltmek boýunça çäreler göz önünde tutulýar.

Ilatyň adam hukuklary babatda habarlylygyny ýokarlandyrmak barada aýdylanda, “Adalatçy hakynda” Türkmenistanyň kanunyna laýyklykda Adalatçynyň işiniň esasy ugurlarynyň biri hem adamyň we raýatyň hukuklary we azatlyklary, olary goramagyň görnüşleri we usullary babatda raýatlaryň hukuk taýdan aň-bilimliligine artdyrmaga ýardam etmek bolup durýar.

Häzirki wagtda Adalatçynyň diwanynyň işgärleri BMG-niň Türkmenistandaky agentlikleriniň, Ýewropada howpsuzlyk we hyzmatdaşlyk guramasynyň wekilleri bilen bilelikde adam hukuklaryna, gender deňligine, adam hukuklarydyr azatlyklary babatda şertnamalaryna bagyşlanan çäreleri yzygiderli durmuşa geçirýärler. Şeýlede ähli ulanyjylara onuň işiniň aýanlyk, elýeterliklik ýörelgelerine esaslanýandygyny açyp görkezmek maksady bilen, Adalatçynyň web-saýtynyň döredilendigini aýtmak isleýärim.